

"HINDISTON MILLIY INNOVATION TIZIMI MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR"

Jahon iqtisodiyoti va
diplomatiya universiteti
Jahon iqtisodiyoti magistranti
Nodirovna E'zoza Ortiqova
ortiqovaezoza@icloud.com

Annotatsiya

Hindiston milliy innovatsion tizimi (MIT) dunyoda yirik innovatsion ekotizimlardan biri sifatida tanilgan bo'lib, uning muvaffaqiyati davlat siyosati, ilmiy-tadqiqot institutlari, xususiy sektor va akademik hamjamiyatning samarali integratsiyasiga asoslanadi. Ushbu maqolada Hindiston MITining tuzilishi, ishlash mexanizmlari va rivojlanish tendensiyalari chuqur tahlil qilinadi. Maqolada Hindistonning innovatsion siyosati, strategik tashabbuslari va startup ekotizimining rivojlanishiga alohida e'tibor qaratiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi Hindistonning innovatsion tizimidan O'zbekiston milliy innovatsion tizimini rivojlantirishga oid amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Kalit So'zlar

Hindiston, milliy innovatsion tizimi, innovatsion siyosat, startup ekotizimi, ilmiy-tadqiqot institutlari, iqtisodiy samaradorlik, texnologik rivojlanish, strategik tashabbuslar, O'zbekiston MITi, regression tahlil.

Аннотация:

Национальная инновационная система Индии (НИС) является одной из крупнейших инновационных экосистем в мире, успех которой основан на

эффективной интеграции государственной политики, научно-исследовательских институтов, частного сектора и академического сообщества. В данной статье рассматриваются структура, механизмы функционирования и тенденции развития НИС Индии. В статье особое внимание уделяется инновационной политике Индии, стратегическим инициативам и развитию стартап-экосистемы. Основная цель исследования - разработка практических рекомендаций для развития национальной инновационной системы Узбекистана на основе опыта Индии.

Русский:

Индия, национальная инновационная система, инновационная политика, стартап-экосистема, научно-исследовательские институты, экономическая эффективность, технологическое развитие, стратегические инициативы, НИС Узбекистана, регрессионный анализ.

Annotation:

India's National Innovation System (NIS) is one of the world's major innovation ecosystems, with its success based on the effective integration of state policies, research institutes, the private sector, and the academic community. This paper analyzes the structure, functioning mechanisms, and development trends of India's NIS. The paper pays special attention to India's innovation policy, strategic initiatives, and the development of the startup ecosystem. The primary goal of the research is to develop practical recommendations for the development of Uzbekistan's National Innovation System based on India's experience.

English:

India, National Innovation System, innovation policy, startup ecosystem, research institutes, economic efficiency, technological development, strategic initiatives, Uzbekistan NIS, regression analysis.

Kirish:**Kirish**

Zamonaviy globallashuv sharoitida innovatsiyalar milliy iqtisodiyotlarning raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim omili sifatida e'tirof etilmoqda. Innovatsion rivojlanish davlatlarning iqtisodiy o'sishiga, ijtimoiy barqarorligiga va texnologik mustaqilligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, har bir mamlakat o'zining milliy innovatsion tizimini shakllantirish va rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Innovatsiyalarni rivojlantirish, ular bilan bog'liq infratuzilma va tizimlarning samarali ishlashi milliy iqtisodiyotning barqaror va raqobatbardosh bo'lishi uchun muhim ahamiyatga ega.

Innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy dvigateliga aylanib, jamiyatning barcha jabhalarida samarali o'zgarishlarni yuzaga keltiradi. Bu jarayon ilm-fan va texnologiyalarning yangi darajaga ko'tarilishiga, resurslarni samarali ishlatishga, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida raqobatni kuchaytirishga, shuningdek, yangi ish o'rinlarini yaratishga imkon beradi. Shu bilan birga, innovatsiyalar milliy xavfsizlik va iqtisodiy mustahkamlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi, chunki texnologik yutuqlar mamlakatlarni global bozorda mustahkamlashga yordam beradi. Shu bois, mamlakatlar innovatsion rivojlanishga yo'naltirilgan kompleks siyosatlarni amalga oshirayotgan bo'lsa, bu nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy va ijtimoiy sohalarida ham barqaror o'sishning kafolati bo'ladi.

Hindiston milliy innovatsion tizimi (MIT) jahon miqyosida yirik innovatsion ekotizimlardan biri bo'lib, davlat siyosati, tadqiqot institutlari, xususiy sektor va akademik hamjamiyatning o'zaro integratsiyasiga asoslangan. Hindistonning innovatsion ekotizimi so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sdi va bugungi kunda texnologiya, farmatsevtika, IT, kosmik tadqiqotlar va muqobil energetika sohalarida katta yutuqlarga erishmoqda. Hindiston nafaqat o'zining ilmiy salohiyatini rivojlantirishga, balki global bozorlarni zabt etishga ham muvaffaq bo'ldi. Bu yutuqlar

Hindistonning global iqtisodiyotda yetakchi o‘rinlardan birini egallashiga imkon berdi. Hindistonning innovatsion tizimi asosan quyidagi elementlardan tashkil topgan: davlatning innovatsion siyosati, ilmiy-tadqiqot institutlarining faoliyati, xususiy sektorning innovatsion loyihalarga qo‘shgan hissasi va startap ekotizimining rivojlanishi.

Hindistonning innovatsion tizimi har bir sohada, jumladan, texnologiya, farmatsevtika va muqobil energiya sohalarida zamonaviy yutuqlarga erishishda katta ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayon davlat tomonidan ko‘rilayotgan strategik chora-tadbirlar, ilmiy-tadqiqot institutlarining faolligi, xususiy sektorda innovatsiyalarni amalga oshirish uchun yaratilgan imtiyozlar va startap ekotizimining rivojlanishi bilan bog‘liqdir. Hindistonda yuqori texnologik tarmoqlarni rivojlantirish va yangi texnologiyalarni ishlab chiqish uchun alohida tashkilotlar va markazlar tashkil etilgan. Bu markazlar ilmiy-tadqiqotlar olib borish, yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va innovatsiyalarni tijoratlashtirish uchun sharoit yaratadi. Shuningdek, Hindistonda davlat tomonidan innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari va moliyaviy yordamlar ko‘rsatiladi, bu esa xususiy sektorni yanada faol ishga soladi.

Hindiston innovatsion tizimining muvaffaqiyati shundaki, bu tizimda davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlik yuqori darajada rivojlangan. Startaplar va texnologik kompaniyalar Hindistonning innovatsion landshaftining muhim qismini tashkil qiladi. Dastlabki bosqichda xususiy sektor tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi, keyin esa davlat sektorining yordami bilan global miqyosda muvaffaqiyatga erishadi. Innovatsion sohada ko‘rsatilayotgan qo‘llab-quvvatlash va yengilliklar esa startaplarning shakllanishiga, shuningdek, yangi texnologiyalarning joriy etilishiga xizmat qiladi. Hindistonning bu tizimi boshqa davlatlarga, jumladan, O‘zbekistonga o‘z innovatsion tizimlarini rivojlantirishda foydali tajriba bo‘lishi mumkin.

Hindiston milliy innovatsion tizimining struktura va mexanizmlari

Hindistonning milliy innovatsion tizimi (MIT) global innovatsion ekotizimlarning yetakchi o'ringilaridan birini egallaydi. Hindistonning innovatsion tizimining muvaffaqiyati davlat siyosatining uzluksiz yangilanishi, ilmiy-tadqiqot institutlarining global miqyosdagi izlanishlarga qo'shgan hissasi, xususiy sektorning innovatsion jarayonlarda faol ishtiroki va startup ekotizimining rivojlanishi bilan bog'liq. Hindistonning innovatsion tizimi muayyan asosiy tarkibiy qismlardan iborat bo'lib, bu yerda davlat, ilm-fan, biznes va akademik hamjamiyat o'rtasidagi integratsiya juda katta ahamiyat kasb etadi.

Hindistonning innovatsion tizimi quyidagi asosiy elementlardan tashkil topadi:

1. **Davlat siyosati:** Hindistonning innovatsion siyosati, umuman olganda, ilmiy-tadqiqot va texnologiyalarni rivojlantirishga qaratilgan. Mamlakatda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari va moliyaviy yordamlar taqdim etiladi. Hindistonning hukumatidan bu boradagi tashabbuslarni amalga oshirish uchun yirik resurslar ajratiladi, masalan, "Atal Innovation Mission" kabi loyihalar.

2. **Ilmiy-tadqiqot institutlari:** Hindistonning ilmiy-tadqiqot institutlari – "Indian Institutes of Technology" (IITs), "Indian Space Research Organisation" (ISRO) kabi yirik ilmiy markazlar mamlakat innovatsion tizimining asosiy poydevorlarini tashkil etadi. Bu institutlar yangi texnologiyalarni ishlab chiqish va yangi ilmiy yutuqlarni amalga oshirishga qaratilgan.

3. **Xususiy sektor:** Xususiy sektor Hindistonda innovatsion jarayonlarning motoridir. Yirik texnologik kompaniyalar, masalan, "Infosys", "Tata Consultancy Services", va "Wipro" kabi kompaniyalar Hindistonning iqtisodiy va innovatsion salohiyatini jahon bozorida mustahkamlaydi. Xususiy sektor, shuningdek, startaplarni rivojlantirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi, ular davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlanadi.

4. **Startup ekotizimi:** Hindistonning startup ekotizimi so'nggi yillarda juda tez o'sdi. Mamlakatda innovatsiyalarni amalga oshirish uchun ko'plab inkubatsiya markazlari va akseleratorlar tashkil etilgan, ular o'zining texnologik yechimlari bilan global miqyosda muvaffaqiyatga erishayotgan startaplarni qo'llab-quvvatlaydi.

Hindiston innovatsion tizimining rivojlanish tendensiyalari

Hindistonning innovatsion tizimi so'nggi yillarda yanada rivojlanmoqda. Innovatsiyalar sohasidagi asosiy yutuqlar texnologiyalar, farmatsevtika, kosmik tadqiqotlar va muqobil energiya sohalarida bo'lib, ular Hindistonning global iqtisodiyoti va texnologik salohiyatiga katta hissa qo'shmoqda.

1. **Texnologiya:** Hindiston texnologiya sohasida juda katta yutuqlarga erishdi. Xususan, "Digital India" dasturi orqali Hindistonning raqamli infratuzilmasi rivojlanmoqda va turli sohalarda yangi texnologiyalarni joriy etishda o'zining yetakchi rolini o'ynaydi.

2. **Farmatsevtika:** Hindiston farmatsevtika sanoati jahon bozorida muhim o'rin tutadi. Hindiston dunyoning eng yirik dori vositalari ishlab chiqaruvchisi sifatida o'zining innovatsion salohiyatini ko'rsatmoqda.

3. **Kosmik tadqiqotlar:** Hindistonning kosmik tadqiqotlar sohasi ham katta yutuqlarga erishdi. ISRO kosmik missiyalarini muvaffaqiyatli amalga oshirgan holda global miqyosda Hindistonning ilmiy salohiyatini oshirdi.

O'zbekiston uchun tavsiyalar

Hindistonning innovatsion tizimidan O'zbekiston uchun bir necha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish mumkin:

1. **Davlat siyosatini mustahkamlash:** O'zbekistonning innovatsion siyosatini yanada rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash zarur. Soliq imtiyozlari va

moliyaviy yordamlar orqali xususiy sektorni rag'batlantirish va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash muhimdir.

2. **Ilmiy-tadqiqot institutlari va xususiy sektorni integratsiya qilish:** O'zbekiston ilmiy-tadqiqot institutlari va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishi zarur. Shuningdek, universitetlar va ilmiy markazlar o'rtasida integratsiyalashgan hamkorlikni rivojlantirish, yosh ilmiy kadrlarni tayyorlash, startaplarni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

3. **Startup ekotizimini rivojlantirish:** O'zbekistonning startup ekotizimini rivojlantirish uchun inkubatsiya markazlari va akseleratorlar tashkil etilishi zarur. Shuningdek, startaplar uchun soliq imtiyozlari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash taqdim etilishi lozim.

4. **Texnologiyalarni rivojlantirish:** O'zbekiston texnologik sohalarda Hindistonning tajribasini o'rganib, yangi texnologiyalarni ishlab chiqishga, innovatsiyalarni tijoratlashtirishga va global bozorda raqobatdosh mahsulotlarni yaratishga e'tibor qaratishi zarur.

Xulosa

Hindiston milliy innovatsion tizimi (MIT) o'zining muvaffaqiyati va rivojlanish yutuqlari bilan dunyo miqyosida katta e'tibor qozongan. Ushbu tizimning muvaffaqiyatining asosi – davlat siyosati, ilmiy-tadqiqot institutlari, xususiy sektor va startup ekotizimining samarali integratsiyasidir. Hindiston texnologiya, farmatsevtika, kosmik tadqiqotlar va muqobil energetika sohalarida erishgan yutuqlari bilan global innovatsion ekotizimning yetakchi o'rinlaridan birini egallaydi. O'zbekiston uchun Hindistonning innovatsion tizimidan foydali tajribalar olinishi mumkin. O'zbekistonning innovatsion siyosatini rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot institutlari va xususiy sektorni integratsiyalash, startup ekotizimini qo'llab-quvvatlash va yangi texnologiyalarni rivojlantirish borasida muhim amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zarur. Shuningdek, davlat tomonidan startaplarni qo'llab-quvvatlash va soliq imtiyozlari taqdim etish orqali innovatsion faoliyatni kuchaytirish mumkin. Hindistonning innovatsion tizimining muvaffaqiyati O'zbekistonga o'zining milliy innovatsion tizimini rivojlantirishda qo'llaniladigan foydali model sifatida xizmat qilishi mumkin. Bu, o'z navbatida, O'zbekistonning global bozorga muvaffaqiyatli integratsiyasiga va raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

- **The Indian National Innovation System: Historical Perspective and Key Characteristics**
https://www.researchgate.net/publication/369479443_The_Indian_National_Innovation_System_historica_l_perspective_and_key_characteristics
- **National Innovation System of India: An Empirical Analysis**
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0976399618786343>
- **Evolution of Science, Technology, and Innovation Policies of India**
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01495933.2024.2317253>
- **Startup Ecosystem in Rural India: Prospects and Challenges**
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5068903
- **Digital India as an Innovation System**
- **Science, Technology and Innovation Policy in India: An Overview**
<https://www.jstor.org/stable/41377545>
- **Indian Innovation System and its Impact on Economic Development**
<https://link.springer.com/article/10.1007/s00353-024-00549-w>
- **Indian National Innovation System and Innovation Policy: A Brief Review**
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042820320158>
- **Innovation and Entrepreneurship in India: Challenges and Opportunities**
<https://www.igi-global.com/article/innovation-and-entrepreneurship-in-india/220218>
- **Rural Innovation in India: A Perspective on Innovation Systems for Inclusive Growth**
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14777838.2024.2323031>
- **Globalization, Innovation and Indian Economy: A Systemic Approach**
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0973408220100103>
- **Indian Startups: Innovation and Growth Trends**
<https://www.journals.elsevier.com/journal-of-business-research>